

Встановлено підвищення працездатності у випадку, коли учні приступають до виконання домашніх завдань після 1,5–2-годинного перебування на свіжому повітрі. При цьому бажано першу половину часу використовувати для ігор і спортивних розваг середньої інтенсивності, а другу частину відпочинку провести у спокійних прогулянках. До речі, за даними різних авторів, недостатній рівень фізичної активності мають до 75% дітей, в результаті чого сучасний школяр постійно знаходиться в умовах рухового «голоду» [3]. Активний відпочинок на свіжому повітрі є потужним оздоровчим фактором. Він сприяє кращій оксигенації крові, збільшує легеневу вентиляцію, нормалізує кіркову нейродинаміку. Загальна тривалість перебування дітей шкільного віку на свіжому повітрі повинна складати не менше 3–3,5 годин [3].

Підтримка фізичної активності на рівні вище середнього є запорукою хорошого фізичного здоров'я у дітей, підлітків і молоді (3-17 років), оскільки малорухливий спосіб життя і нераціональне харчування призводять до розвитку ожиріння у 20 % у цієї вікової категорії, що проживають у розвинених європейських країнах [3].

За рекомендаціями ВООЗ оптимальним рівнем фізичної активності для дітей 5-17 років є аеробна (кардіо) фізична активність середньої/високої інтенсивності в об'ємі мінімум 60 хв/день, а також фізичне навантаження високої інтенсивності, спрямоване на розвиток та зміцнення кістково-м'язової тканин – не менше, ніж 3 рази на тиждень. Звичайно, необхідно обмежувати періоди дозвілля у ТБ, комп'ютері, смартфоні, гаджетах [3].

Таким чином, велику роль у збереженні працездатності і підтриманні оптимальної збудливості нервової системи дитини відіграє правильно організований режим дня, який передбачає раціональне розподілення праці і відпочинку протягом доби. Врахування періодів фізіологічної активності організму при розподілі часу між навчальними заняттями та відпочинком, організація фізичної активності дітей у необхідному обсязі є основою успішної адаптації школярів до навчального навантаження.

Література:

1. Щорічний звіт МОЗ про стан здоров'я населення України та епідемічну ситуацію за 2022 рік. URL: <http://surl.li/bxvmpr>
2. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/>
3. Рекомендації ВООЗ щодо фізичної активності. URL: <http://surl.li/hmcgla>

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ПРОВІДНИЙ ПРИНЦИП СТАЛОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ

**Мокляк В. М.
Петренко Л. М.**

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
vovchik01071981@gmail.com*

Автономія як універсальна цінність діяльності університетів і розвитку вищої освіти забезпечує розв'язання найважливіших в умовах інтернаціоналізації глобалізаційних проблем, сприяє творенню вільної особистості. Автономія не існує у відриві від вищої освіти. Вона розвивається разом з нею і на її тлі, в історичному й соціально-культурному контексті.

Сучасні досягнення університетської освіти на основі інноваційних і традиційних прогресивних перетворень переконливо доводять, що успішність економічного й культурного поступу тісно пов'язана з автономією в університетській освіті й можливістю її свідомої і реальної розбудови. В умовах змін у всіх сферах суспільного

життя автономія забезпечує вихід на шлях світової цивілізації, піднесення якості підготовки кадрів, формування професіонала високого рівня, патріота й громадянина, стимулює ініціативність, творчість, креативність мислення студентської молоді, її духовність.

У своєму розвитку автономія в українських університетах послуговується досягненнями вітчизняних і європейських університетів, має міцний зв'язок з потребами життя, характеризується сприйняттям ролі науки для суспільства як найвищої цінності, визначається національною своєрідністю, про що свідчить насамперед досвід Острозької слов'яно-греко-латинської і Києво-Могилянської академії (наявність ознак колегіального самоврядування, всестановість, функціонування друкарні, діяльність наукових гуртків тощо).

Теоретичні основи дослідження об'єднують систему поглядів сучасних українських учених щодо трансформування освітніх систем, концептуальні положення філософської, історико-педагогічної та історичної наук (В. Бакіров, Л. Березівська, А. Бойко, В. Бутенко, В. Кремень, В. Луговий, В. Мадзігон, А. Прокопенко, О. Савченко, О. Сухомлинська), наукові знання про ідею університету (Ю. Габермас, Г.-Г. Гадамер, В. Губерський, В. Гумбольдт, Ж. Дерріда, М. Квієк, С. Курбатов, В. Лепеніс, Дж. Ньюмен, Х. Ортега-і-Гассет, Я. Пелікан, К. Ясперс), положення про університет як автономний заклад вищої освіти (В. Вернадський, В. Гер'є, Н. Дем'яненко, С. Клепко, М. Пирогов, Б. Пунько, В. Садовничий, К. Тімірязєв, С. Трубецької), концепції та умови еволюції автономії на історичному та сучасному етапах у контексті розвитку університетської освіти (А. Андреев, Л. Зеленська, С. Калашнікова, О. Кірдан, В. Луговий, М. Поляков, С. Посохов), загальнопедагогічні підходи до аналізу й репрезентації процесів розвитку вищої школи й автономії в ній (В. Бенера, В. Будак, О. Гнізділова, М. Гриньова, В. Євдокимов, О. Ільченко, В. Коцур, С. Куліш, Л. Семеновська, А. Ткаченко, В. Фазан, І. Цебрій, Н. Шиян), без чого неможливе прогностичне осмислення особливостей і функцій автономії в сучасних реаліях.

Університети з'явилися приблизно в XI–XIII ст., коли поряд з монастирськими, соборними й міськими школами виникають особливі заклади, які з часом отримали усталену назву *universitas*. Неминучість появи університету (і як ідеї, і як форми її конкретної реалізації) пов'язана з черговим етапом дорослішання людства. За багато попередніх століть накопичився великий обсяг знань. Виникла потреба не тільки поповнювати їх, а й відбирати та логічно впорядковувати. Забезпечити виконання такої роботи мали б доручити спеціально навченим людям. Варто було знайти місце, де таких людей можна спочатку зібрати, навчити їх і підготувати до подальшої непростой роботи. На думку О. Радул, точну дату виникнення того чи того університету важко визначити, адже якщо відштовхуватися від дат рішення або наказу про утворення університету, то останній набував рис навчального закладу пізніше або раніше за прийнятий документ [2, с. 10].

Автономія як історико-педагогічний феномен виникла разом із появою університетів у XII ст.; перші з них користувалися у своїй діяльності правовою, політичною й економічною самостійністю, виборювали незалежність від влади, ринку й церкви. Важливу роль у діяльності тогочасних університетів відігравала церква: надаючи певні привілеї, вона залучала інтелектуалів на службу. До XVI ст. університет залишався своєрідною «державою в державі», що в майбутньому завадило йому пристосуватися до нових суспільних умов.

Аналіз джерел дав змогу зробити висновок, що в XVI–XVII ст. університети стали державними закладами, знизився рівень їхньої автономії. На початку XIX ст. на європейському континенті сформувалися три моделі автономії університетської освіти європейських країн – німецька, французька, англійська. Берлінський університет у 1809–1933 р. був яскравим прикладом німецької моделі, він став взірцевим навчальним

закладом, де діяли академічні свободи, на високому рівні розвивалася наука, студенти отримували якісні знання.

Як засвідчило ґрунтовне вивчення поняття «університет» у творчій спадщині багатьох дослідників (В. Гер'є, М. Пирогова, К. Тімірязєва, С. Трубецького та ін.), такий тип навчального закладу повинен бути автономним у діяльності задля виконання своєї місії в суспільстві. Основними функціями університету є науково-освітня, виховна й культурна.

З'ясовано, що питання автономії закладів вищої освіти знайшло відображення у працях багатьох учених; виокремлюємо п'ять напрямів розробленості проблеми: загальнопедагогічний (висвітлення динаміки розвитку вітчизняної університетської освіти, становлення ідеї університету), управлінсько-педагогічний (вивчення діяльності Міністерства народної освіти, основних нормативних документів і заходів у сфері вищої освіти, аналіз засобів удосконалення управління закладом вищої освіти з дотриманням принципу автономії), філософсько-педагогічний (обґрунтування ідеї університету, її розвитку в сучасному дискурсі, дослідження ролі університетської освіти й автономії в суспільстві, з'ясування філософсько-теоретичних засад розвитку університетської освіти на основі автономії), регульовально-правовий (аналіз нормативної регламентації діяльності університетів досліджуваного періоду, вивчення правового регулювання функціонування й специфіки діяльності університетів у період дії різних статутів), освітньо-кваліметричний (дослідження впливу автономії на якість забезпечення вищої освіти).

Аналіз ключових понять дослідження: «ідея університету» – об'єднання всього комплексу знань і уявлень про університет: мети, завдань, принципів, структури, функцій, внутрішніх і зовнішніх відносин, місця й ролі в суспільстві на певному конкретно-історичному етапі; розвиток автономії в університеті – підвищення рівня самостійності закладу задля ефективного досягнення мети діяльності; «автономія університету»; «академічні свободи»; «університет»; «самоуправління»; «колегіальність» та ін. уможливив розкриття суті автономії як унікального педагогічного феномену, дав підстави дійти до висновку про необхідність удосконалення поняттєво-категоріального апарату дослідження і сформулювати узагальнене авторське визначення: «автономія» як принцип університетської освіти – вимога колегіального самоуправління, що визначає самостійність закладу вищої освіти з усіх академічних, організаційних, фінансових питань, спрямованих на розвиток ідеї університету. Академічна автономія передбачає самостійність у навчальній (свобода викладання; самостійність в організації освітнього процесу; відповідальність за ухвалені навчальні програми, цензура навчальних посібників; доступність університету для всіх суспільних класів; високий рівень мобільності студентів; свобода вибору студентами дисциплін) і науково-дослідній (свобода наукових досліджень; право присуджувати наукові ступені; організація викладачами й студентами наукових товариств; право видавати власні періодичні наукові видання) діяльності. Організаційна автономія – відповідальність за відбір студентів; самостійна кадрова політика; незалежність у питаннях внутрішньої організації й управління (формування кафедр, факультетів); функціонування університетського суду. Фінансова автономія – свобода внутрішнього розподілу фінансових ресурсів, генерування прибутку від недержавних джерел.

Перші місця у міжнародних рейтингах посідають університети з високим рівнем автономії. Засадами ж останньої є принципи, закладені в Великій хартії університетів, Лімській декларації про автономію та академічні свободи вищих навчальних закладів, посланні Саламанкського з'їзду європейських закладів вищої освіти «Формування європейського простору вищої освіти», Болонській декларації, Берлінському й Бергенському комюніке, Декларації Глазго Європейської асоціації університетів, Лісабонській декларації «Університети Європи після 2010 року: різноманіття за єдності

мети», Лювенському «Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти» та інших документах у сфері вищої освіти.

Перспективні шляхи автономізації закладів вищої освіти: створення механізму самооновлення університетів; розв'язання питань співвідношення колегіальних рішень й одноосібної відповідальності; визначення конкретної взаємодії законодавчої (рада) й виконавчої (ректорат) влади в навчальних закладах; поєднання автономії з відповідальністю закладу вищої освіти за якість і ефективність своєї діяльності; інтенсифікація науково-дослідницької роботи на основі вивчення процесу розвитку автономії; децентралізація університетської освіти; лібералізація управління університетами [1].

Література:

1. Мокляк В. М. Розвиток автономії в університетах України (XIX–початок XX століття) : автореф. дис. ... д-р. пед. наук : 13.00.01. Полтава, 2019. 40 с.
2. Радул О. Спроби відкриття університетів в Україні в другій половині XVIII століття. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки.* 2015. Вип. 140. С. 3–6.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНЦЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ХОРУ «КАЛИНА»

Московка Є. М., Лобач М. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
lobacholena58@gmail.com*

Актуальність. Пошук шляхів подальшого удосконалення системи підготовки вчителів музичного мистецтва переконує у необхідності використання потужного професійно-освітнього та естетичного потенціалу студентських мистецьких колективів. Останнім часом у зв'язку з пандемією COVID-19 і руйнівною війною позааудиторна мистецько-естетична діяльність у багатьох закладах освіти занепадає, що спонукає до узагальнення та поширення досвіду збереження, підтримки та функціонування українського народного хору «Калина» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка в складних умовах сьогодення.

Теоретико-методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін досліджували С. Горбенко, І. Зязюн, В. Ірклієнко, А. Козир, О. Отич, Г. Падалка, Є. Проворова, О. Рудницька, В. Федоришин, О. Щолокова, С. Сисоєва та ін. (див. аналіз їх праць див. у докторській дисертації Є. Проворової [4]). Позааудиторну мистецько-виховну діяльність як простір неформальної професійної освіти науково обґрунтувала Н. Сулаєва [6]. Творчий шлях українського народного хору «Калина» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та його засновника професора Г. Левченка (1933 – 2022 рр.) розкрито в дисертаціях Ю. Комишан (2021) і Н. Дем'янко (1996); унікальній книзі В. Гайдамаки «Сповитий вітрами» [1] та її численних дописах; дипломних дослідженнях учасниць українського народного хору І. Дурандіної (1996), І. Іванової (1998), Ю. Парамонової (1999), В. Коваленко (2004), виконаних під керівництвом доцента О. Лобач; наукових і публіцистичних статтях Л. Віцені, П. Гушоватого, Л. Гнатюк, М. Герасименка, П. Лиманського та ін. (див. повний огляд першоджерел у Ю. Комишан [2]).

Мета – узагальнити досвід концертної діяльності українського народного хору «Калина» в період відродження колективу та його вплив на результати професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в ЗВО.

Методика й організація дослідження. У ході дослідження застосовувалися загальнонаукові (аналіз, порівняння, систематизація, узагальнення) та емпіричні